

**Brüssel, 17. detsember 2024
(OR. en)**

16983/24

**ELARG 189
COWEB 218
COEST 750**

MENETLUSE TULEMUS

Saatja:	Nõukogu peasekretariaat
Saaja:	Delegatsioonid
Teema:	Nõukogu järeldused laienemise kohta

Delegatsioonidele edastatakse lisas laienemist käsitlevad nõukogu järeldused, mille nõukogu kiitis heaks 17. detsembril 2024.

ÜLDASJADE NÕUKOGU

NÕUKOGU JÄRELDUSED LAIENEMISE KOHTA

1. Nõukogu võtab hoolikalt teadmiseks komisjoni 30. oktoobri 2024. aasta teatise ELi laienemispoliitika kohta, mis sisaldab aruandeid Montenegro, Serbia, Albaania, Põhja-Makedoonia, Bosnia ja Hertsegoviina, Kosovo*, Türgi, Ukraina, Moldova Vabariigi (edaspidi: Moldova) ning Gruusia kohta.
2. Nõukogu kinnitab taas oma pühendumust laienemisele kooskõlas Euroopa Ülemkogu poolt 2006. aasta detsembris heaks kiidetud **uue laienemiskonsensusega**, pärast seda vastu võetud nõukogu ja Euroopa Ülemkogu järeldustega ning **2024. aasta juuni ELi strateegilise tegevuskavaga (2024–2029)**. Kooskõlas varasemate nõukogu järeldustega ning Kopenhaageni poliitiliste kriteeriumide raames kinnitab nõukogu taas vajadust õiglase ja range tingimuslikkuse, saavutatust lähtumise põhimõtte ja tagasipööratavuse järele. Nõukogu rõhutab, et on tähtis tagada ELi suutlikkus jätkata ja süvendada omaenda arengut, sealhulgas suutlikkus integreerida uusi liikmeid. Pidades tervitavaks asjaolu, et laienemisprotsess on saanud uue hoo, rõhutab nõukogu vajadust, et partnerid võtaksid vastutuse ning tõendaksid oma lubaduste ja poliitilise tahte tõsiseltvõetavust, rakendades vajalikke reforme ja saavutades põhiküsimustes märgatavat edu.

* Kõnealune nimetus ei piira seisukohti staatuse suhtes ning on kooskõlas ÜRO Julgeolekunõukogu resolutsiooniga 1244/1999 ja Rahvusvahelise Kohtu arvamusega Kosovo iseseisvusdeklaratsiooni kohta.

3. Laienemine on **geostrateegiline investering rahusse, julgeolekusse, stabiilsusesse ja heaolusse**. See on kandev jõud Euroopa kodanike majanduslike ja sotsiaalsete tingimuste parandamisel ja riikidevaheliste erinevuste vähendamisel ning peab edendama liidu aluseks olevaid väärtuseid. ELi laienemine toob oma praegustele ja tulevastele liikmetele kaugeleulatuvat sotsiaal-majanduslikku kasu. Liidu edasiseks laienemiseks peavad olema valmis nii EL kui ka tulevased liikmesriigid. Liiduga ühineda soovijad peavad suurendama oma reformipüüdlusi, eelkõige õigusriigi valdkonnas, kooskõlas tulemustel rajaneva ühinemisprotsessiga ning ELi toetusel. Samal ajal peab EL tegema vajalikud sisemised ettevalmistused ja reformid, nagu on märgitud Granada deklaratsioonis. See muudab ELi tugevamaks ja suurendab Euroopa suveräänsust.
4. Venemaa agressioonisõda Ukraina vastu toob esile laienemise tähtsuse ELi strateegilise prioriteedina. Nõukogu **kinnitab taas** oma täielikku ja kindlat pühendumust **Lääne-Balkani, Ukraina ja Moldova väljavaatele saada ELi liikmeks**. Türgi on jätkuvalt kandidaatriik ja üks võtmetähtsusega partner paljudes ühist huvi pakkuvates valdkondades. Nõukogu tuletab meelde, et Gruusia valitsuse võetud tegevussuund ohustab Gruusia liikumist Euroopa suunas, viies *de facto* ühinemisprotsessi peatamiseni, kordab ELi kindlat solidaarsust Gruusia rahvaga ja valmisolekut jätkata grusiinide toetamist nende Euroopa teekonnal, ning väljendab kahetust Gruusia valitsuse hiljutise avalduse üle peatada ELiga ühinemise protsess kuni 2028. aastani.
5. ELi aluseks olevate väärtuste austamine ja nende edendamisele pühendumine ning ELiga liitumise nimel nõutavate kohustuste täitmine on jätkuvalt kõigi ELiga liituda soovivate partnerite jaoks ilmtingimata vajalikud. Reformide abil tehtud püsivad ja tagasipööramatud edusammud **põhiküsimustes**, sealhulgas õigusriik ja põhiõigused, demokraatlike institutsioonide toimimine, avalik haldus ja majanduslikud kriteeriumid, on jätkuvalt peamised võrdlusalused, mille põhjal hinnatakse liikumist ELi liikmesuse suunas. Komisjoni soovitusi nendes valdkondades tuleks käsitleda esmajärjekorras.

6. Nõukogu kordab, et **õigusriigi põhimõtte** järgimine on üks põhiväärtusi, millele EL on rajatud, ja demokraatliku ümberkorraldamise üks ülitähtsaid aluseid ning ELi liikmesuse suunas liikumiseks jätkuvalt hädavajalik eeltingimus.
7. ELi väärtuste keskmes on **põhiõiguste kaitse**. Nõukogu jälgib ka edaspidi tähelepanelikult partnerite edusamme selles valdkonnas ning tuletab meelde, et usaldusväärsed meetmed täheldatud puuduste kõrvaldamiseks on üldine prioriteet. Sellega seoses rõhutab nõukogu, et on eriti tähtis tagada lapse õigused ning vähemustesse kuuluvate isikute ja haavatavas olukorras olevate isikute (nt romad, puuetega inimesed ning lesbid, geid, biseksuaalsed, trans- ja intersoolised ehk LGBTI-inimesed, rahvusvähemuste hulka kuuluvad inimesed) õigused ja mittediskrimineeriv kohtlemine. Nõukogu kordab taas, et soolise võrdõiguslikkuse valdkonnas tuleb tagada naiste ja tütarlaste mõjuvõimu suurendamine ning naistele ja tütarlastele põhiõiguste täieliku kasutamise võimalus. Nõukogu tuletab meelde, et väljendusvabadus, ajakirjanike kaitse, meediavabadus ja meedia mitmekesisus on demokraatliku ühiskonna tugisambad, mille liikmeks saada soovivad partnerid peavad tagama. Hästi toimiva demokraatia olulisteks elementideks on endiselt ka toetava keskkonna tagamine ja kodanikuühiskonna organisatsioonide suurem roll muu hulgas reformiprotsessis. Nõukogu kutsub kõiki partnereid üles viivitamata tegelema täheldatud puudustega, pöörates erilist tähelepanu komisjoni osutatud süsteemsete probleemide lahendamisele.
8. Nõukogu toonitab ühtlasi seda, et partnerid peavad tegema püsivaid edusamme ulatusliku **kohtureformi, korruptsioonivastase võitluse, sealhulgas deoligarhiseerimise vallas ja organiseeritud kuritegevuse vastases võitluses**. Endiselt on väga oluline reformide kindla rakendamise ja püsivate tulemuste saavutamine nendes kriitilistes valdkondades.
9. Lääne-Balkanil on **heanaaberlikud suhted ja piirkondlik koostöö** jätkuvalt laienemisprotsessi ning stabiliseerimis- ja assotsieerimisprotsessi ilmingimata vajalikud elemendid. Nõukogu märgib, et endiselt on vaja teha otsustavaid jõupingutusi **leppimise ja piirkondliku stabiilsuse** edendamiseks. Nõukogu innustab tungivalt partnereid lahendama oma kahepoolseid vaidlusi ja küsimusi, mis tulenevad mineviku pärandist, toimides kooskõlas rahvusvahelise õiguse ja juurdunud põhimõtetega, sealhulgas õigusjärgluse küsimusi käsitlev lepinguga.

10. Jätkuvalt on oluline süvendada veelgi koostööd välispoliitika küsimustes ja nõukogu jääb ootama, et partnerid viiksid oma poliitika täielikult vastavusse ELi **ühise välis- ja julgeolekupoliitikaga** (ÜVJP) (sh piiravad meetmed), mis on ELi integratsiooniprotsessi üks keskne aspekt ning väljendab selgelt partneri strateegilist valikut ja kohta väärtustel põhinevas ühenduses. EL jätkab partnerite toetamist ja abi osutamist eelkõige neile, kes on oma poliitika täielikult vastavusse viinud ELi ÜVJPga. Jätkuvalt on ülimalt tähtis vältida ELi piiravatest meetmetest kõrvalehoidmist, sealhulgas nendest, mis on võetud vastu Venemaa Ukraina-vastasele agressioonisõjale reageerimiseks. Nõukogu tervitab partnerite jätkuvat pühendumust ELi ühisele julgeoleku- ja kaitsepoliitikale (ÜJKP), sealhulgas enamiku panust ELi missioonidesse ja operatsioonidesse.
11. Üks peamine prioriteet on lahendada **hübridohtudega** seotud probleem. EL on pühendunud partneritega tehtava koostöö edasisele süvendamisele, muu hulgas võitluses infoga manipuleerimise, sealhulgas desinformatsiooni vastu. EL tõhustab tööd, mida tehakse partneritega, et võidelda Venemaa valenarratiivide ja Ukraina-vastast agressioonisõda puudutava desinformatsiooni vastu.
12. Jätkuvalt on väga oluline võidelda **terrorismi, vägivaldse äärmusluse, radikaliseerumise ja organiseeritud kuritegevuse** vastu. Nõukogu on endiselt pühendunud süvendama veelgi nendes valdkondades edukat koostööd partneritega.
13. **Ebaseaduslik ränne** on endiselt pakiline väljakutse, millega toimetulemiseks on jätkuvalt vaja teha koostööd ja koordineerida tegevust kõigi partneritega. Nõukogu tunnustab taas Lääne-Balkani partnereid nende konstruktiivse koostöö eest ning Türgit jätkuvate jõupingutuste eest maailma ühe suurima pagulaskogukonna vastuvõtmisel.
14. Nõukogu toonitab samuti, et on ülioluline, et partnerid viiksid oma **viisapoliitika** vastavusse ELi omaga.

15. Nõukogu ootab, et kõik partnerid **edastaksid** oma rahvale selgelt ja korrapäraselt **teavet** kasu ja kohustuste kohta, mis kaasnevad nende liikumisega ELiga ühinemise suunas, ning väljendavad selgelt oma pühendumust ELi väärtustele ja nõutud reformidele. Samal ajal tugevdab EL oma strateegilist teavitustegevust laienemisprotsessi vallas.
16. **Majanduslike kriteeriumide** osas märgib nõukogu positiivselt, et enamiku partnerite majandus on näidanud üles märkimisväärset vastupanuvõimet hoolimata Venemaa jätkuvast agressioonisõjast Ukraina vastu. On oluline, et partnerid kiirendaksid kestlikuks majanduskasvuks vajalikke struktuurireforme ja teeksid edusamme ELi liikmesuse majanduslike kriteeriumide täitmisel.
17. EL annab jätkuvalt **toetust** kõigil tasanditel, et toetada liikmeks pürgijate poliitilisi, majanduslikke ja sotsiaalseid muutusi, tuginedes õigusriigi põhimõtte ja sotsiaal-majanduslike reformide vallas tehtud reaalsele edusammudele ning samuti sellele, kas partnerid järgivad ELi väärtusi, norme ja standardeid. EL jätkab partneritele märkimisväärse rahalise abi andmist, eelkõige ühinemisele abi rahastamisvahendi (IPA) ning naabuspiirkonna, arengu- ja rahvusvahelise koostöö instrumendi „Globaalne Euroopa“ kaudu, samuti tehnilise abi andmist, eeskätt mestimise ja TAIEXi kaudu.
18. Nõukogu on jätkuvalt pühendunud sellele, et tuua partnerid ELile lähemale, valmistuda nende ühinemiseks ja tuua nende kodanikele konkreetset kasu juba laienemisprotsessi ajal. Nõukogu tervitab viimase aasta jooksul järkjärgulise integratsiooni vallas tehtud edusamme. Nõukogu jätkab **järkjärgulise integratsiooni** edasist edendamist tulemuspõhisel ja tagasipöörataval viisil kooskõlas Euroopa Ülemkogu 2022. ja 2023. aasta järeldustega ning tuginedes läbivaadatud laienemismetoodikale. Järkjärgulise integratsiooni suhtes kohaldatakse jätkuvalt asjakohase ELi *acquis*’ga vastavusse viimist. Nõukogu rõhutab, kui oluline on täielikult ära kasutada olemasolevate õiguslike vahendite potentsiaali. Tuginedes seni tehtud edusammudele, jääb nõukogu ootama komisjoni edasiste ettepanekute läbivaatamist.

19. Nõukogu tervitab **Lääne-Balkani majanduskasvu kava ja Ukraina rahastu** käimasolevat rakendamist, mille sihiks on enneolematu rahalise toetuse ja reformiabi andmine. Nõukogu tervitab ambitsioonikaid reformikavasid ja Ukraina kava, mille on vastu võtnud vastavalt Lääne-Balkani partnerid ja Ukraina, ning tuletab meelde, et nendes nimetatud reformide tõhus rakendamine määrab kindlaks maksete tegemise. Nõukogu peab tervitatavaks komisjoni teatist, mis käsitleb Moldova uut majanduskasvu kava, ning Moldova reformi- ja kasvurahastu rajamise teemalist ettepanekut käsitleva nõukogu läbirääkimisseisukoha kiiret vastuvõtmist, eesmärgiga jõuda poliitilisele kokkuleppele võimalikult kiiresti.

MONTENEGRO

20. Nõukogu tervitab väga positiivseid tulemusi pikaajaliste reformikohustuste täitmisel. Nõukogu tunnustab valitsuse **eesmärki** jätkata Montenegro kiiret edasiminekut ELiga ühinemise suunas ning innustab kõiki poliitilisi jõude järgima oma ambitsioonikat plaani ühendumisläbirääkimised lõpule viia.
21. Nõukogu on rahul **heade edusammudega**, mis on seni saavutatud ühinemisläbirääkimistel, kus kõik 33 sõelutud peatükki on avatud ja kuus on ajutiselt suletud. Nõukogu avaldab Montenegrole erilist tunnustust 23. ja 24. peatüki (õigusriik) vahekriteeriumide üldise täitmise eest: tegemist on olulise verstapostiga, mis tähistab ühinemisläbirääkimiste uue ja viimase etapi algust. Nõukogu innustab Montenegrot kiiresti rakendama 23. ja 24. peatüki (õigusriik) sulgemiskriteeriume. Nõukogu peab tervitatavaks kolme peatüki hiljutist ajutist sulgemist ning jääb ootama võimalust sulgeda ajutiselt muid peatükke niipea kui võimalik, kui tingimused on täidetud. Tingimusel, et Montenegro jätkab reformide kindlat edendamist ja viib nõutavad reformid ellu, on nõukogu valmis alustama õigeaegselt ettevalmistusi ühinemislepingu koostamiseks.

22. Nõukogu tervitab Montenegro edusamme **peamiste kohtuorganite toimimise** taastamisel, kesksete kohtureformide rakendamise kiirendamisel ja süvendamisel ja uue strateegilise raamistiku vastuvõtmisel ning mitme kohtuniku poolelioleva ametissenimetamise lõpuleviimisel läbipaistvate ja tulemuspõhiste menetluste kaudu. Need meetmed aitavad parandada kohtusüsteemi sõltumatust, vastutust, erapooletust, usaldusväärsust, tõhusust ja professionaalsust. Nõukogu peab tervitavaks ülemkohtu uue alalise esimehe ametisse nimetamist.
23. Nõukogu **tervitab häid edusamme** ja innustab Montenegrot jätkama oma reformipüüdlusi, eelkõige sellistes kesksetes valdkondades nagu väljendus- ja meediavabadus, sealhulgas ajakirjanike kaitse ning **võitlus korruptsiooni ja organiseeritud kuritegevuse vastu**, ning avaliku halduse reformid. Tunnustades küll tehtud edusamme, kordab nõukogu taas, et Montenegro peab saavutama veelgi paremaid tulemusi uurimistes, süüdistuste esitamisel, lõplike süüdimõistvate kohtuotsuste tegemisel ning kuritegeliku vara arestimisel ja konfiskeerimisel, sealhulgas kõrgetasemeliste juhtumite puhul. Montenegro peaks tegema edusamme ka ulatusliku valimisreformi läbiviimisel, sealhulgas muutma poliitiliste üksuste rahastamist käsitlevat seadust, et viia see kooskõlla Euroopa standarditega, tagades valimiskomisjoni sõltumatuse ja valijate registri läbipaistvuse.
24. Nõukogu tunnustab rände haldamisel tehtud suuri edusamme, rõhutades samas vajadust viia see täielikult vastavusse **ELi viisapoliitikaga** ja tugevdada piirikontrolli võimekust.
25. **Majanduslike kriteeriumide** osas peab nõukogu tervitatavaks majanduse jõulist taastumist ja stabiilset kasvu, pangandus- ja finantssektori stabiilsust ning tööturu olukorra paranemist. Nõukogu innustab Montenegrot rakendama vajalikke struktuurireforme ja muu hulgas vähendama valitsemissektori võlga ning jätkama eelarve jõupingutusi juhtimise ja läbipaistvuse tõhustamiseks.

26. Nõukogu märgib, et **heanaaberlikud suhted** ja piirkondlik koostöö on jätkuvalt laienemisprotsessi ning stabiliseerimis- ja assotsieerimisprotsessi ilmingimata vajalikud elemendid.
27. Nõukogu avaldab Montenegrole suurt tunnustust järjepideva koostöö eest välispoliitika küsimustes ning oma poliitika kindla ja pikaajalise täieliku vastavusseviimise eest **ELi ÜVJPga**, sealhulgas ELi piiravate meetmete osas, mis on selge märk Montenegro strateegilisest pühendumusest ELiga ühinemise suunas liikumisele. Samuti väljendab nõukogu heameelt Montenegro jätkuva aktiivse osalemise üle ühise julgeoleku- ja kaitsepoliitika (ÜJKP) kohastes ELi missioonides ja operatsioonides.

SERBIA

28. Pidades küll tervitavaks asjaolu, et Serbia on taas kinnitanud ELiga integreerumist oma strateegilise eesmärgina, toonitab nõukogu, et Serbia peab näitama oma kindlat poliitilist tahet ning järjepidevust ELiga seotud reformide rakendamisel ning samuti esitama ELi käsitlevat teavet objektiivselt ja ühemõtteliselt.
29. Nõukogu väljendab heameelt seniste **üldiste edusammude** üle Serbiaga peetavatel ühinemisläbirääkimistel, kus 35 läbirääkimispeatükist on avatud 22 ja kaks on ajutiselt suletud. Nõukogu tuletab meelde, et Serbia edusammud õigusriigi põhimõtte ja Kosovoga suhete normaliseerimise alal määravad ka edaspidi ühinemisläbirääkimiste üldise tempo.
30. Nõukogu innustab Serbiat näitama üles suuremat **poliitilist tahet**, kiirendades veelgi reforme ning saavutades **põhiküsimuste** osas konkreetseid ja käegakatsutavaid tulemusi, eelkõige keskendudes jätkuvalt 23. ja 24. peatüki (õigusriik) vahekriteeriumide täitmisele. Nõukogu võtab hoolikalt teadmiseks uue korruptsioonivastase strateegia ja põhiseaduse muudatuste rakendamismääruste vastuvõtmise. Kuigi nõukogu võtab teadmiseks mõningase positiivse edu korruptsioonivastases võitluses, tõdeb ta, et kohtusüsteemi ja organiseeritud kuritegevuse vastase võitluse osas on tehtud vähe edusamme, ning kordab vajadust tõhustada jõupingutusi nendes valdkondades, sealhulgas saavutades tulemusi seoses tõhusate uurimiste, süüdistuste esitamise, lõplike süüdimõistvate kohtuotsuste ning kuritegeliku vara arestimise ja konfiskeerimisega, sealhulgas kõrgetasemeliste juhtumite puhul.

31. Nõukogu kordab taas oma muret, et **väljendusvabaduse** ja **meedia sõltumatuse** parandamisel ei ole edusamme tehtud, ning kutsub Serbiat üles rakendama vastuvõetud meediaalaseid õigusakte ja tagama nende edasise vastavusse viimise ELi *acquis*’ ja standarditega ning samuti tegelema aktiivselt igasuguse desinformatsiooni ja väliriigist lähtuva infoga manipuleerimise ennetamisega kõikides meediakanalites ja võitlema selle vastu. Samuti innustab nõukogu Serbiat tagama toetava keskkonna ja suurema rolli kodanikuühiskonna organisatsioonidele.
32. Lisaks peab Serbia jätkuvalt pöörama erilist tähelepanu **põhiõiguste** täielikule austamisele, sealhulgas kõige haavatavamate rühmade kaitsele, ning vähemuste hulka kuuluvate isikute mittediskrimineerivale kohtlemisele kogu Serbias.
33. **Majanduslike kriteeriumide** osas tervitab nõukogu Serbia head ettevalmistust toimiva turumajanduse arendamisel ning innustab Serbiat jätkama jõupingutusi, et suurendada oma suutlikkust tulla toime konkurentsivõime ja turujõududega liidus, ja rakendama vajalikke struktuurireforme. Nõukogu tervitab samuti Serbia tõhustatud koostööd ELiga, eelkõige strateegilist partnerlust kestlike toorainete valdkonnas.
34. Nõukogu võtab teadmiseks komisjoni hinnangu, et Serbia valmisolek seoses **valdkonna 3** („Konkurentsivõime ja kaasav majanduskasv“) avamiskriteeriumidega on jätkuvalt endisel tasemel. Nõukogu pöördub tagasi teemavaldkonna 3 avamise küsimuse juurde, tuginedes Serbia tehtud märkimisväärsetele täiendavatele edusammudele, eelkõige kooskõlas punktis 29 nimetatud valdkondadega ja järgides läbirääkimisraamistikku, võrreldes seisuga 2024. aasta laienemisaruandes esitatud hinnanguga.
35. Nõukogu väljendab heameelt asjaolu üle, et Serbia on endiselt pühendunud mitmele **piirkondliku koostöö** algatusele, ning innustab Serbiat veelgi tugevdama **heanaaberlikke suhteid** ning aitama kaasa stabiilsusele ja leppimisele kõigi oma piirkonna partneritega.

36. Nõukogu toonitab jätkuvalt, et on oluline tagada mõtestatud piirkondlik koostöö **sõjakuritegude riigisisel menetlemisel** ja teadmata kadunuks jäänud isikuid puudutavate allesjäänud juhtumite lahendamisel ning täielik koostöö kriminaalkohtute rahvusvahelise järeltegevuse mehhanismiga. Süüdimõistetud sõjakurjategijatele või nende kuritegude ülistamisele või eitamisele ei tohiks olla mingit toetust.
37. Tuletades meelde, et demokraatlike institutsioonide nõuetekohane toimimine on ELiga ühinemise protsessi üks põhielemente, võtab nõukogu teadmiseks Euroopa Julgeoleku- ja Koostööorganisatsiooni (OSCE) / demokraatlike institutsioonide ja inimõiguste büroo (ODIHR) aruanded 2023. aasta detsembri ja 2024. aasta juuni **valimiste** kohta. Aruannetes järelдатut arvesse võttes on vaja valimisprotsessi käegakatsutavalt parandada ja täiendavalt reformida. Nõukogu innustab Serbiat tungivalt käsitlema OSCE/ODIHRi ja Euroopa Nõukogu organite soovitusi, sealhulgas valimisprotsessi põhiaspekte puudutavaid soovitusi.
38. Nõukogu tunnustab Serbiat märkimisväärse panuse eest ELi suunduvate segarändevoogude haldamisse ning rõhutab jätkuvalt vajadust edasiste edusammude tegemiseks varjupaigamenetluste vallas ning oma viisapoliitika täielikuks vastavusseviimiseks ELi **viisapoliitikaga**.
39. Nõukogu kordab oma kindlat ootust, et Serbia suurendaks esmajärjekorras oma jõupingutusi oma seisukohtade ja piiravate meetmete täielikuks vastavusseviimiseks **ELi ÜVJP** seisukohtade ja piiravate meetmetega, sealhulgas Venemaa ja Valgevene osas. Samuti kutsub nõukogu Serbia ametivõime üles hoiduma tegevustest ja avaldustest, mis töötavad vastu ELi seisukohtadele välispoliitika ja muudes strateegilistes küsimustes. Nõukogu tervitab seda, et Serbia on andnud Ukrainale humanitaar- ja muud abi, ning innustab Serbiat jätkama head koostööd ELiga ELi piiravatest meetmetest kõrvalehoidmise ärahoidmiseks. Nõukogu väljendab heameelt seoses Serbia jätkuva aktiivse osalemisega ELi ÜJKP kohastes ELi missioonides ja operatsioonides ning seoses neisse olulise panuse andmisega.

40. Serbia ja Kosovo peavad tegema pidevaid jõupingutusi pingete leevendamiseks, hoiduma ühepoolsetest ja provokatiivsetest tegevustest, mis võivad viia pingeteni ja vägivallani, ning vältima lõhestavat retoorikat. Nõukogu eeldab, et nii Serbia kui ka Kosovo leiavad kooskõlastatult tegutsedes Kosovo põhjaosas valitsevale olukorrale püsiva lahenduse, mis tagab kõigile kodanikele turvalisuse, julgeoleku ja osalusdemokraatia. Nõukogu tuletab meelde Serbia kohustust järgida õigusloomeprotsessi käigus dialoogikokkuleppeid.
41. Nõukogu kordab, et mõistab karmilt hukka 29. mail 2023 Kosovo serblastest meelevaldajate poolt toime pandud vägivaldsed teod kodanike, Kosovo rahuvalvejõudude, õiguskaitsetöötajate ja ajakirjanike vastu, samuti 24. septembril 2023 Kosovo põhjaosas toime pandud vägivaldse rünnaku Kosovo politsei vastu. Vägivallale ei ole õigustust. Nõukogu kordab oma ootust, et Serbia teeb täielikult koostööd ja võtab kõik vajalikud meetmed 2023. aasta rünnakute toimepanijate kinnipidamiseks ja kiireks kohtu alla andmiseks. Nõukogu rõhutab vajadust täieliku vastutuselevõtmise järele ja peab äärmiselt kahetsusväärseks, et Serbia ei ole selleks piisavaid meetmeid võtnud.
42. Nõukogu võtab teadmiseks 2024. aasta septembris Serbia poolt esitatud üleskutse Kosovo serblaste osalemiseks Kosovo valimistel ja Kosovo serblaste taasintegreerimiseks kõikidesse Kosovo institutsioonidesse, kust nad 2022. aastal lahkusid. Nõukogu kordab, et ootab nende õigeaegset ja kiiret taasintegreerimist, ilma et Serbia seaks mingeid eeltingimusi ning toimides kooskõlas dialoogikokkulepetega, austades täielikult Kosovo õigusraamistikku.
43. Nõukogu eeldab, et Serbia osaleb **ELi vahendatud dialoogis** heas usus ja sõlmib täiendavate viivitusteta Kosovoga tervikliku õiguslikult siduva kokkuleppe suhete normaliseerimise kohta kooskõlas rahvusvahelise õiguse ja ELi *acquis*'ga. Suhete normaliseerimine ja dialoogi raames võetud kohustuste täitmine on möödapääsmatu tingimus mõlema osapoole liikumisel Euroopa suunas ning edusammude puudumisel võivad mõlemad jääda ilma olulistest võimalustest.

44. Nõukogu tervitab asjaolu, et Serbia ja Kosovo kinnitasid hiljuti taas pühendumust **oma suhete normaliseerimisele** ning lubasid kõnealuses protsessis selle kiirendamise nimel konstruktiivselt osaleda. Samuti teeb nõukogule heameelt Kosovo põhjaosa elektrivarustust käsitleva kaubanduslepingu sõlmimine 2023. aasta detsembris ja registreerimismärkide vastastikune tunnustamine alates 2024. aasta jaanuaris.
45. Nõukogu kinnitab taas, et Kosovo ja Serbia vaheliste suhete normaliseerimisele suunatud lepingut ja selle rakenduslisa, mis võeti vastu vastavalt 2023. aasta veebruaris ja märtsis, tuleb täies ulatuses järgida ja rakendada niipea kui võimalik ja ilma eeltingimusteta, samamoodi nagu kõiki ELiga seotud kohustusi, ning et koos sellega tuleb täita ka muud täitmist ootavad kohustused, mis on kokku lepitud ELi vahendatud dialoogi raames, mida juhib kõrge esindaja ja toetab ELi eriesindaja. See hõlmab serblaste enamusega omavalitsuste liidu/ühenduse loomist ELi vahendaja poolt pooltele esitatud põhikirja kavandi alusel. Serbia peaks alustama Kosovo dokumentide ja sümbolite tunnustamist kooskõlas suhete normaliseerimisele suunatud lepingu artikliga 1. Nõukogu kordab, et Serbia toetatavate struktuuride ja teenuste staatuse küsimus on kavas lahendada kooskõlas kokkulepetega, mis saavutati ELi vahendatud dialoogi käigus ja kooskõlas Kosovo õigusega.
46. Nõukogu tuletab meelde, et Serbia ühinemisläbirääkimiste **35. peatüki** kriteeriume on muudetud, et kajastada Serbia kohustusi, millele on osutatud suhete normaliseerimisele suunatud lepingus ja selle rakenduslisas.

ALBAANIA

47. Nõukogu tervitab asjaolu, et 15. oktoobril 2024 avati **ühinemiskonverentsil** Albaaniaga põhiküsimuste teemavaldkond ning et hiljuti avati ka välissuhete teemavaldkond. Nõukogu tunnustab valitsuse eesmärki jätkata Albaania edusamme ELiga ühinemise suunas, innustab kõiki poliitilisi jõude järgima oma ambitsioonikat plaani ühendumisläbirääkimised lõpule viia ning jääb ootama võimalust avada täiendavaid läbirääkimisvaldkondi niipea kui võimalik, kui tingimused on täidetud.

48. Märkides, et poliitiline polariseerumine mõjutab jätkuvalt **parlamendi** tegevust, tuletab nõukogu meelde, et ELiga seotud reformide edendamise jaoks on endiselt äärmiselt oluline tagada riigis kaasav ja konstruktiivne poliitiline dialoog.
49. Nõukogu tervitab reformide edenemist, eelkõige **põhiküsimuste ja õigusriigi** valdkonnas. Nõukogu peab positiivseks, et Albaania rakendab jätkuvalt kohtureformi, mida tuleb tugevdada, parandades veelgi kohtusüsteemi erapooletust, sõltumatust ja professionaalsust. Nõukogu tervitab samuti kontrolliprotsessi edenemist, eelkõige esimese astme kohtuasjade menetlemise lõpuleviimist, ning innustab Albaaniat kogu protsess õigeaegselt lõpule viima. Nõukogu kordab, et konstitutsioonikohtu siduvaid otsuseid tuleks täielikult järgida ja rakendada. Nõukogu võtab positiivselt teadmiseks korruptsiooni ja organiseeritud kuritegevuse vastase võitluse eristruktuuri (SPAK) ning selle kohtute saavutatud head tulemused, sealhulgas suukorruptsiooni juhtumite puhul, ning hea koostöö ELi ja liikmesriikide õiguskaitseasutustega. See peaks jätkuma, sealhulgas koostöö finantsuurimiste valdkonnas. Samuti on vaja tugevdada kontrolli ja suutlikkust ELi finantshuvide kaitsmiseks. Nõukogu tuletab meelde, kui oluline on jätkata jõupingutusi, et saavutada häid tulemusi organiseeritud kuritegevuse ja korruptsiooni vastases võitluses, sealhulgas kõrgetasemeliste juhtumite puhul. Nõukogu tervitab avaliku halduse reformi valdkonnas tehtud edusamme ning innustab Albaaniat rakendamist jätkama.

50. Nõukogu kutsub Albaaniat üles jätkuvalt tugevdama **põhiõiguste** kaitset, sealhulgas vähemuste hulka kuuluvate isikute õiguste kaitset, ning märgib murega, et meediavabaduse ja väljendusvabaduse ning vähemustesse kuuluvate isikute õiguste valdkonnas ei ole edusamme tehtud. Albaania peab tõhustama jõupingutusi meedia sõltumatuse ja mitmekesisuse tugevdamiseks, suurendades meediaomandi läbipaistvust ning tagades ajakirjanikele ohutu ja turvalise keskkonna. Tuletades meelde ELi ühist seisukohta teemavaldkonna 1 kohta, väljendab nõukogu heameelt vähemusi käsitlevate teiseste õigusaktide vastuvõtmise üle ja võtab teadmiseks Albaania võetud kohustused võtta kiirelt enne aasta lõppu vastu ja rakendada ülejäänud määrad, mis on seotud rahvusvähemustesse kuuluvate isikute kaitset käsitleva 2017. aasta raamseadusega, kooskõlas Euroopa standarditega ja kaasates kõik asjaomased sidusrühmad. Samas vaimus innustab nõukogu läbipaistval viisil ellu viima ulatusliku maasektori reformi ja tugevdama omandiõigusi. Veelgi tuleb tugevdada kodanikuühiskonna rolli ning tõhustada tuleb sisukaid konsultatsioone.
51. **Valimisreformide** küsimuses rõhutab nõukogu, et vaja on kaasavalt ja aegsasti tegeleda OSCE/ODIHRi ja Veneetsia komisjoni esitatud, kuid seni täitmata soovitude täitmisega.
52. Nõukogu tunnustab **rände** ja piirihalduse valdkonnas saavutatud edu, rõhutades samas vajadust teha täiendavaid edusamme varjupaigamenetluste vallas ja viia need täielikult vastavusse ELi viisapoliitikaga.
53. **Majanduslike kriteeriumide** osas tervitab nõukogu Albaania head ettevalmistust toimiva turumajanduse arendamisel ning innustab Albaaniat jätkama jõupingutusi, et suurendada oma suutlikkust tulla toime konkurentsisure ja turujõududega liidus, ja rakendada vajalikke struktuurireforme.
54. Nõukogu väljendab heameelt Albaania jätkuva konstruktiivse piirkondlikus koostöös osalemise üle. Nõukogu märgib, et **heanaaberlikud suhted** ja piirkondlik koostöö on jätkuvalt laienemisprotsessi ning stabiliseerimis- ja assotsieerimisprotsessi ilmingimata vajalikud elemendid.

55. Nõukogu avaldab Albaaniale suurt tunnustust järjepideva koostöö eest välispoliitika küsimustes ning eeskätt **ELi ÜVJP** kindla ja pikaajalise täieliku järgimise eest, sealhulgas ELi piiravate meetmete osas, mis on tugev märk Albaania strateegilisest pühendumusest ELiga ühinemise suunas liikumisele. Nõukogu tervitab samuti Albaania jätkuvat aktiivset osalemist ELi ÜJKP missioonides ja operatsioonides ning ELi ja Albaania vahelist uut julgeoleku- ja kaitsepartnerlust, mis sillutab teed tihedamale koostööle olulistes valdkondades.

PÕHJA-MAKEDOONIA

56. Kuigi nõukogu väljendab heameelt selle üle, et Põhja-Makedoonia uus valitsus on kuulutanud üheks oma strateegiliseks eesmärgiks ELi integratsiooni, tuletab ta meelde oma 2022. aasta juuli järeldusi ning märgib, et Põhja-Makedoonia ei ole veel lõpule viinud **põhiseaduse muudatusi**, mida ta on kohustunud tegema. Korrates Euroopa Ülemkogu üleskutset Põhja-Makedooniale **kiirendada** nende muudatuste **lõpuleviimist**, kinnitab nõukogu taas oma valmisolekut kutsuda täiendavate viivitusteta, täiendava poliitilise otsuseta ja kooskõlas oma sisemenetlustega kokku uus valitsustevaheline konverents niipea, kui Põhja-Makedoonia on oma kohustuse täitnud. Seejärel on nõukogu valmis avama läbirääkimisraamistiku kohaselt esimese läbirääkimisvaldkonna niipea kui võimalik.
57. Nõukogu innustab kõiki **parlamendi** erakondi tagama erakondadevahelise koostöö, keskendudes ELiga seotud reformide elluviimise edendamisele.

58. Nõukogu tervitab Põhja-Makedoonia valmisoleku taset peamistes valdkondades. Nõukogu märgib, et endiselt on vaja astuda püsivaid ja otsustavaid samme ELiga seotud reformide rakendamise kiirendamiseks, eelkõige **põhiküsimuste ja õigusriigi** valdkonnas, kus saavutati vaid piiratud edu. Nõukogu kordab, et Põhja-Makedoonia peab saavutama kohtusüsteemi sõltumatuse, professionaalsuse, tõhususe ja erapooletuse ning edendama avaliku halduse reformi. Kohtunõukogu tuleb tugevdada kooskõlas 2023. aasta ELi vastastikuse hindamise missiooni soovitustega. Tõhustada tuleb korruptsiooni ja organiseeritud kuritegevuse vastast võitlust. Nõukogu on jätkuvalt tõsiselt mures kriminaalseadustiku muudatuste pärast, mis mõjutavad suurt hulka suurkorruptsiooni juhtumeid. Nõukogu kutsub Põhja-Makedooniat üles võtma vastu uue kriminaalseadustikku kooskõlas ELi *acquis'* ja rahvusvaheliste standarditega. Lisaks kutsub nõukogu Põhja-Makedooniat uuesti üles tugevdama täiendavalt **põhiõigusi**, sealhulgas vähemuste hulka kuuluvate isikute ja kogukondade õigusi, meediavabadust ja väljendusvabadust.
59. Tervitades asjaolu, et hiljutised, 2024. aasta parlamendi- ja presidendivalimised olid konkurentsipõhised, märgib nõukogu, et **valimisreformi** vallas on vaja teha täiendavaid edusamme, sealhulgas tegeleda OSCE/ODIHRi ja Veneetsia komisjoni esitatud, kuid seni täitmata soovitustega.
60. Nõukogu tunnustab Põhja-Makedooniat tema jätkuva hea koostöö eest, mis puudutab **rände** haldamist, piirihaldust ja oma poliitika vastavusse viimist ELi viisapoliitikaga.
61. **Majanduslike kriteeriumide** osas tervitab nõukogu Põhja-Makedoonia head ettevalmistust ja mõningat edu toimiva turumajanduse arendamisel ning innustab Põhja-Makedooniat jätkama jõupingutusi, et suurendada oma suutlikkust tulla toime konkurentsisure ja turujõududega liidus, ja rakendama vajalikke struktuurireforme.

62. Nõukogu märgib, et **heanaaberlikud suhted** ja piirkondlik koostöö on jätkuvalt laienemisprotsessi ning stabiliseerimis- ja assotsieerimisprotsessi ilmingimata vajalikud elemendid. Nõukogu tuletab meelde, kui oluline on saavutada märgatavaid tulemusi ja rakendada heas usus kahepoolseid lepinguid, sealhulgas Prespa kokkulepet Kreekaga ning sõpruse, heanaaberlikkuse ja koostöö lepingut Bulgaariaga kooskõlas läbirääkimisraamistikuga.
63. Nõukogu avaldab Põhja-Makedooniale suurt tunnustust järjepideva koostöö eest välispoliitika küsimustes ning eeskätt **ELi ÜVJP** kindla ja pikaajalise täieliku järgimise eest, sealhulgas ELi piiravate meetmete osas, mis on kindel märk Põhja-Makedoonia strateegilisest pühendumusest ELiga ühinemise suunas liikumisele. Nõukogu tervitab samuti Põhja-Makedoonia jätkuvat aktiivset osalemist ELi ÜJKP missioonides ja operatsioonides ning ELi ja Põhja-Makedoonia vahelist uut julgeoleku- ja kaitsepartnerlust, mis sillutab teed tihedamale koostööle olulistes valdkondades.

BOSNIA JA HERTSEGOVIINA

64. Nõukogu peab tervitatavaks Euroopa Ülemkogu 21.–22. märtsi 2024. aasta **otsust alustada** Bosnia ja Hertsegoviinaga **ühinemisläbirääkimisi**, tuginedes komisjoni 12. märtsi 2024. aasta soovitusel. Nõukogu jääb ootama, et Bosnia ja Hertsegoviina võtaks kõik asjakohased meetmed, mis on esitatud komisjoni 12. oktoobri 2022. aasta soovitusel, et nõukogu saaks läbirääkimisraamistiku vastu võtta, kui need tingimused on täidetud. Täiendavaid jõupingutusi on vaja teha selleks, et täita 14 peamist prioriteeti, mis on esitatud komisjoni arvamuses ELi liikmeks astumise taotluse kohta, mille nõukogu kiitis heaks 2019. aastal, ning võttes arvesse Euroopa Ülemkogu 2022. aasta juuni järeldusi.

65. Nõukogu tervitab poliitilise juhtkonna pühendumust, mis andis käegakatsutavaid tulemusi ja aitas teha märtsis ühinemisläbirääkimiste alustamise otsuse, kuid märgib kahetsusega, et reformidünaamika on pärast seda seiskunud. Nõukogu kutsub kõiki poliitilisi osalejaid tungivalt üles taas keskenduma riigi edusammudele ELiga ühinemise suunas, võttes otsustavaid meetmeid vajalike reformide rakendamiseks. Bosnia ja Hertsegoviina peaks ühinemiseelse abi rahastamisvahendi (IPA) III raames määrama pealäbirääkija ja riikliku IPA koordinaatori ning töötama välja riikliku programmi ELi *acquis*' vastuvõtmiseks. Nõukogu tuletab meelde, kui oluline on tagada kõigi vastuvõetud õigusaktide vastavus ELi *acquis*'le ja Euroopa standarditele, sealhulgas Veneetsia komisjoni soovitudele.
66. Nõukogu väljendab heameelt selle üle, et Bosnias ja Hertsegoviinas 6. oktoobril 2024 riigi tasandi valimisseadusele tuginenud kohalikud valimised korraldati konkurentsipõhiselt ja tõhusalt, võttes arvesse mõningaid ODIHRi pikaajalisi soovitusi. Viidates Daytoni rahukokkuleppega kehtestatud **institutsioonilistele mehhanismidele**, peab Bosnia ja Hertsegoviina viima läbi täiendavaid põhiseaduse ja valimissüsteemi reforme, et tagada kõikide kodanike võrdsus ja mittediskrimineerimine, eelkõige rakendades *Sejdić-Finci* kohtuasjas ja sellega seotud asjades kujunenud Euroopa Inimõiguste Kohtu praktikat. Nõukogu kordab taas oma üleskutset tagada tõelise dialoogi abil ja kooskõlas Euroopa standarditega piiratud põhiseadusreformi ja valimisreformi kaasav protsess, et kaotada valimisprotsessis igasugune ebavõrdsus ja diskrimineerimine. Nõukogu tuletab ka meelde, et paljusid põhiseaduskohtu otsuseid ei täideta veel täies ulatuses. Võtta ei tohiks meetmeid, mis muudaksid nende otsuste rakendamise keerulisemaks või süvendaksid lõhesid veelgi.
67. Nõukogu kinnitab taas oma **täielikku toetust** Bosnia ja Hertsegoviina väljavaatele ühineda ELiga ühe, ühtse ja suveräänse riigina. Nõukogu kutsub kõiki Bosnia ja Hertsegoviina poliitikaarenil tegutsejaid tungivalt üles hoiduma ja ütlema lahti provokatiivsest lõhestavast retoorikast ja tegevusest, sealhulgas riigi suveräänsuse, ühtsuse ja territoriaalse terviklikkuse kahtluse alla seadmisest, austama kõigi riigi põhirahvuste ja muude rahvuste hulka kuuluvate kodanike võrdsuse ja mittediskrimineerimise põhimõtet ning lõpetama süüdimõistetud sõjakurjategijate ülistamise ja edendama aktiivselt leppimist.

68. Nõukogu tunneb jätkuvalt tõsist muret Serblaste Vabariigi (*Republika Srpska*) seadusandliku tegevuse ja algatuste, sealhulgas setsessionistliku retoorika pärast ja riigi põhiseadusliku korra kahtluse alla seadmise pärast, mis ei ole kooskõlas Bosnia ja Hertsegoviina liikumisega ELiga ühinemise suunas. Austada tuleb Bosnia ja Hertsegoviina suveräänsust, territoriaalset terviklikkust, põhiseaduslikku korda, sealhulgas konstitutsioonikohtu otsuseid, ja rahvusvahelise juriidilise isiku staatust. Igasugune nende põhimõtete vastane tegevus toob kaasa tõsised tagajärjed.
69. Märkides, et kohtusüsteemis on tehtud vähe edusamme, eeskätt kõrgema kohtu- ja prokuratuurinõukogu seaduse terviklikkuse muudatuste vastuvõtmise vallas, toonitab nõukogu vajadust tugevdada **õigusriiki**, võttes muu hulgas vastu uue kõrgema kohtu- ja prokuratuurinõukogu seaduse ning kohtute seaduse. Konstitutsioonikohtu otsuseid tuleb täielikult järgida.
70. Nõukogu märgib, et **põhiõiguste** valdkonnas on tehtud piiratud jõupingutusi, ning kutsub Bosniat ja Hertsegoviinat taas üles selles vallas oma jõupingutusi märkimisväärselt suurendama. Märkides, et väljendusvabaduse ja meediavabaduse ning ajakirjanike kaitse vallas edusamme ei tehtud, kutsub nõukogu Bosniat ja Hertsegoviinat üles tagama kogunemis-, ühinemis- ja väljendusvabaduse täieliku austamise, kaitse ja edendamise ning hoiduma edasise tegevusest, mis kahjustab nende kasutamist.
71. Nõukogu peab positiivseks, et **korruptsiooni ja organiseeritud kuritegevuse vastases võitluses** on tehtud mõningaid edusamme, eelkõige võeti vastu huvide konflikti ennetamist ning rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamist käsitlevad seadused ning allkirjastati Eurojusti leping, mis käsitleb õiguslast koostööd ELiga. Nõukogu kutsub Bosniat ja Hertsegoviinat üles võtma nendes valdkondades täiendavaid otsustavaid meetmeid, sealhulgas saavutades tulemusi uurimistes ja süüdimõistvates kohtuotsustes, sealhulgas kõrgetasemeliste juhtumite puhul, ning võttes vastu isikuandmete kaitse seaduse.

72. **Majanduslike kriteeriumide** osas innustab nõukogu Bosnia ja Hertsegoviinat suurendama oma suutlikkust tulla toime konkurentsisure ja turujõududega liidus ning rakendama vajalikke struktuurireforme.
73. Nõukogu tervitab asjaolu, et rände haldamine on jätkuvalt paranenud, ning kutsub riiki üles viima oma poliitika täielikult vastavusse ELi **viisapoliitikaga** ja võtma vastu piirikontrolli seaduse. Nõukogule teeb heameelt, et läbirääkimised Frontexi staatust käsitleva kokkuleppe üle on edenenud, ning kutsub üles sellele kiiresti alla kirjutama.
74. Seoses Lääne-Balkani **majanduskasvu kava** rakendamisega kutsub nõukogu Bosniat ja Hertsegoviinat tungivalt üles esitama täiendavate viivitusteta oma reformikava. See on reformi- ja kasvurahastu võimalike maksete põhiline üldnõue ning edusammude puudumisel on Bosnial ja Hertsegoviinal oht kaotada olulised eelised.
75. EL on Bosnia ja Hertsegoviinaga solidaarne pärast 3. oktoobril 2024 toimunud laastavaid **üleujutusi** ja maalihkeid. EL andis erakorralist abi ELi elanikkonnakaitse mehhanismi kaudu, milles osales kümme liikmesriiki, ning EUFOR Althea kaudu. EL on vajaduse korral valmis andma täiendavat abi.
76. Nõukogu väljendab heameelt selle üle, et pikendati volitusi **EUFOR Altheale**, mis etendab jätkuvalt võtmetähtsat rolli Bosnia ja Hertsegoviina ametivõimude toetamisel seoses kõigi kodanike jaoks ohutu ja turvalise keskkonna säilitamisega.
77. Nõukogu kordab, et oluline on koostöö jätkumine **rahvusvaheliste osalejate** vahel, ning väljendab toetust kõrge esindaja ja tema büroo missioonile 5 + 2 tegevuskava täitmisel.
78. Nõukogu kordab oma üleskutset Bosniale ja Hertsegoviinale ratifitseerida kiiresti kõik Berliini protsessi kohased piirkondlikud **liikuvuslepingud**.
79. Nõukogu tunnustab, et Bosnia ja Hertsegoviina poliitika on täielikult vastavusse viidud **ELi ÜVJPga**, andes märku riigi selgest pühendumusest ELiga ühinemise suunas liikumisele, ning innustab Bosniat ja Hertsegoviinat seda säilitama ja täielikult rakendama piiravad meetmed, sealhulgas Venemaa ja Valgevene suhtes.

KOSOVO

80. Nõukogu väljendab heameelt seoses Kosovo jätkuva **pühendumusega** Euroopa suunas liikumisele ja sellega seotud reformidele. EL on jätkuvalt valmis abistama Kosovot reformides ja nende püsivas rakendamises, sealhulgas reformides, mis keskenduvad tema liikumisele Euroopa suunas. Nõukogu tervitab Kosovo kodanike suhtes kehtinud viisanõude kaotamise jõustumist.
81. Nõukogu peab positiivseks, et **organiseeritud kuritegevuse vastases võitluses** on tehtud mõningaid edusamme, eelkõige tänu Europoliga tehtava koostöö suurendamisele, ning **korruptsioonivastases võitluses** ja **põhiõiguste** kaitsmisel on samal ajal saavutatud vähest edu. Kosovo peaks jätkama jõupingutusi, et tagada kohtusüsteemi vastutus, sõltumatus, tõhusus ja terviklikkus, kaitsta väljendusvabadust ning tagada nende valdkondade õigusaktide täielik vastavus ELi *acquis* ja Euroopa standarditega. Nõukogu rõhutab avaliku halduse tugevdamise tähtsust. Nõukogu innustab Kosovot tegema täiendavaid edusamme põhiõiguste tõhusaks edendamiseks. Sellega seoses peab nõukogu tervitatavaks, et rakendatakse konstitutsioonikohtu otsust Dečani kloostri kohta. Nõukogu peab positiivseks, et Kosovo on loonud soolise vägivalla vastu võitlemiseks kesksekretariaadi ja määranud riikliku koordinaatori.
82. **Majanduslike kriteeriumide** osas tervitab nõukogu Kosovo tehtud suuri edusamme toimiva turumajanduse arendamisel ning innustab Kosovot viima ellu vajalikke struktuurireforme.
83. Nõukogu tervitab asjaolu, et 2025. aasta veebruaris toimuvad parlamendi**valimised** korraldatakse Kosovo uue valimisraamistiku alusel, millega rakendatakse ELi järjestikuste valimisvaatlusmissioonide esitatud soovitusi. Nõukogu kutsub Kosovot üles jätkama selle raamistiku konsolideerimist, rõhutades läbipaistva, hästi korraldatud, kaasava ja konkurentsipõhise valimisprotsessi tähtsust.

84. Nõukogu on sügavalt mures **Kosovo põhjaosas** valitseva olukorra pärast. Kosovo ja Serbia peavad tegema pidevaid jõupingutusi pingete leevendamiseks, hoiduma ühepoolsest ja provokatiivsest tegevusest, mis võib viia pingeteni ja vägivallani, ning vältima lõhestavat retoorikat. Nõukogu toetab Kosovo rahuvalvejõudude tugevdatud kohalolekut, eelkõige Kosovo ja Serbia vahelisel piiritletud alal, ning alalist kohalolekut Mitrovica sillal. Mitmed Kosovo kooskõlastamata meetmed, sealhulgas meetmed, mis on suunatud Kosovos toimivate Serbia toetatud struktuuride ja teenuste vastu, mõjutasid negatiivselt Kosovo serblasi ja muid kogukondi ning nende juurdepääsu põhilistele avalikele ja sotsiaalteenustele. Nõukogu eeldab, et nii Kosovo kui ka Serbia leiavad kooskõlastatult tegutsedes Kosovo põhjaosas valitsevale olukorrale püsiva lahenduse, mis tagab kõigile kodanikele turvalisuse, julgeoleku ja osalusdemokraatia.
85. Nõukogu kordab, et mõistab karmilt hukka 29. mail 2023 Kosovo serblastest meeleavaldajate poolt toime pandud vägivaldsed teod kodanike, Kosovo rahuvalvejõudude, õiguskaitsetöötajate ja ajakirjanike vastu, samuti 24. septembril 2023 Kosovo põhjaosas toime pandud vägivaldse rünnaku Kosovo politsei vastu. Vägivallale ei ole õigustust. Nõukogu võtab teadmiseks Kosovos käimasolevad kohtumenetlused ning kordab vajadust vastutusele võtmise järele.
86. Nõukogu mõistab hukka hiljutise rünnaku Kosovo põhjaosas asuval Iber Lepenci / Ibar Lepenaci kanalil ning on kannatanutega solidaarne. Nõukogu ootab, et kurjategijad peetakse kinni ja viiakse kohtu ette. Sellega seoses kutsub nõukogu kõiki sidusrühmi üles tegema asjaomaste asutustega täielikku koostööd.
87. Nõukogu kutsub Kosovot üles võimaldama Kosovo serblastest kohtunike, prokuröride, politseiametnike ja muu personali taasintegreerimist kõikidesse Kosovo institutsioonidesse, kust nad 2022. aastal lahkusid. Nõukogu ootab, et taasintegreerimine viiakse läbi kooskõlas dialoogikokkulepetega ning austades täielikult Kosovo õigusraamistikku. Kooskõlas kõrge esindaja poolt ELi nimel 3. juunil 2023 tehtud avaldusega on EL rakendanud Kosovo suhtes tagasipööratavaid meetmeid. EL kaotab need meetmed järk-järgult paralleelselt Kosovo edasiste sammudega pingete leevendamiseks riigi põhjaosas. Nõukogu jätkab nende küsimuste käsitlemist.

88. Nõukogu peab kahetsusväärseks, et enamik Kosovo serblasi boikoteerisid 2024. aasta aprillis teatavate linnapeade ametist tagasikutsumise hääletust. Oluline on korraldada kõigis neljas põhjapoolses omavalitsuses kaasavad kohalikud valimised, milles Kosovo serblased saavad osaleda täiel määral ja ilma eeltingimusteta. Hääleõiguse kasutamist tuleks hõlbustada kõigi hääleõigusega kodanike jaoks. Nõukogu innustab kõiki Kosovo assamblee serblastest liikmeid osalema aktiivselt ja konstruktiivselt assamblee töös.
89. Nõukogu eeldab, et Kosovo osaleb **ELi vahendatud dialoogis** heas usus ja sõlmib täiendavate viivitusteta Serbiaga tervikliku õiguslikult siduva kokkuleppe suhete normaliseerimise kohta kooskõlas rahvusvahelise õiguse ja ELi *acquis*'ga. Suhete normaliseerimine ja dialoogi raames võetud kohustuste täitmine on möödapääsmatu tingimus mõlema osapoole liikumisel Euroopa suunas ning edusammude puudumisel võivad mõlemad jääda ilma olulistest võimalustest.
90. Nõukogu tervitab asjaolu, et Kosovo ja Serbia kinnitasid hiljuti taas pühendumust oma suhete normaliseerimisele ning lubasid kõnealuses protsessis selle kiirendamise nimel konstruktiivselt osaleda. Samuti teeb nõukogule heameelt Kosovo põhjaosa elektrivarustust käsitleva kaubanduslepingu sõlmimine 2023. aasta detsembris ja registreerimismärkide vastastikune tunnustamine 2024. aasta jaanuaris.
91. Nõukogu kinnitab taas, et Kosovo ja Serbia vaheliste suhete normaliseerimisele suunatud lepingut ja selle rakenduslisa, mis võeti vastu vastavalt 2023 aasta veebruaris ja märtsis, tuleb täies ulatuses järgida ja rakendada niipea kui võimalik ja ilma eeltingimusteta, samamoodi nagu kõiki ELiga seotud kohustusi, ning et koos sellega tuleb täita ka muud täitmist ootavad kohustused, mis on kokku lepitud ELi vahendatud dialoogi raames, mida juhib kõrge esindaja ja toetab ELi eriesindaja.
92. See hõlmab eelkõige serblaste enamusega omavalitsuste liidu/ühenduse loomist, mis algab sellega, et Kosovo konstitutsioonikohtule edastatakse viivitamata ELi vahendaja poolt osapooltele esitatud põhikirja kavand. Nõukogu kordab, et Serbia toetatavate struktuuride ja teenuste staatuse küsimus on kavas lahendada kooskõlas kokkulepetega, mis saavutati ELi vahendatud dialoogi käigus ja kooskõlas Kosovo õigusega.

93. Nõukogu tuletab meelde vajadust muuta **suhete normaliseerimise Kosovo tööühma** tegevuskava, et kajastada Kosovo kohustusi, millele on osutatud suhete normaliseerimisele suunatud lepingus ja selle rakenduslisas.
94. Nõukogu kordab **Kosovo erikodade ja eriprokuratuuri** töö tähtsust ja oma toetust sellele ning toonitab oma valmisolekut abistada neid nende volituste täitmisel.
95. Nõukogu tuletab meelde, kui oluline on Kosovo tihe koostöö **EULEXi** missiooniga ning teiste asjaomaste rahvusvaheliste osalejatega.
96. Nõukogu tervitab Kosovo poolt Kesk-Euroopa vabakaubanduslepingu ehk **CEFTA** raames võetud kohustuste täitmiseks astunud samme, sealhulgas Serbia päritolu kaupade impordi keelamise otsuse tühistamist, mis tuleks kiiresti täies ulatuses rakendada.
97. Nõukogu avaldab Kosovole suurt tunnustust Venemaa Ukraina-vastasele agressioonisõjale hukkamõistu väljendamise eest, **ELi ÜVJP** jätkuva vabatahtliku järgimise eest ning ELi piiravate meetmete jätkuva rakendamise eest, mis on selge märk Kosovo strateegilisest valikust ja väärtuspõhisesse kogukonda kuulumisest.

TÜRGI

98. Kooskõlas varasemate nõukogu ja Euroopa Ülemkogu järeldustega, mis käsitlevad suhteid Türgiga, toonitab nõukogu ELi **strateegilist huvi** Vahemere idaosa stabiilse ja turvalise keskkonna vastu ning Türgiga koostööpõhiste ja vastastikku kasulike suhete arendamise vastu.
99. EL kordab oma **valmisolekut teha** Türgiga **koostööd** ühist huvi pakkuvates valdkondades järk-järgult, proportsionaalselt ja tagasipöörataval viisil kooskõlas Euroopa Ülemkogu 2024. aasta aprilli järeldustega, võttes arvesse kehtestatud tingimusi.

100. Nõukogu võtab hoolikalt teadmiseks sellega seoses võetud **konkreetsed meetmed**, nagu esimese kõrgetasemelise kaubandusdialoogi korraldamine, kõrgetasemelise majandusdialoogi jätkamine ning Euroopa Investeerimispankale esitatud üleskutse uurida tingimusi järkjärguliseks koostöö taasalustamiseks prioriteetsetes valdkondades, keskendudes erasektorile. Nõukogu võtab samuti hoolikalt teadmiseks, et jätkatud on ELi ja Türgi vahelisi välispoliitikat ja piirkondlikke küsimusi käsitlevaid dialooge ning kõrgetasemelisi dialooge ühist huvi pakkuvates valdkondades, mida on käsitletud varasemates Euroopa Ülemkogu järeldustes. Erinevate koostöövaldkondade edendamiseks on oluline Türgi enda konstruktiivne osalemine. Sellega seoses peab Euroopa Liit ELi ja Türgi koostöö täiendaval tõhustamisel eriti tähtsaks Küprose konflikti lahendamiseks peetavate kõneluste taasalustamist ja nende edenemist.
101. Nõukogu märgib, et Türgi ja Kreeka **suhted on paranenud**, ning loodab, et see olukord jääb püsima. Nõukogu märgib, et Vahemere idaosas on pinged leevenenud, mis peab samuti jääma püsima.
102. Nõukogu eeldab jätkuvalt, et Türgi pühendub selgelt **heanaaberlikele suhetele** ja vaidluste rahumeelsele lahendamisele, pöördudes vajaduse korral Rahvusvahelisse Kohtusse. Nõukogu, nagu on märgitud kõigis asjaomastes nõukogu järeldustes ning 21. septembri 2005. aasta deklaratsioonis, kinnitab taas oma üleskutset, et Türgi peab täitma oma läbirääkimisraamistikust tulenevad kohustused, sealhulgas täielikult ja mittediskrimineerivalt rakendama assotsieerimislepingu lisaprotokolli kõikide liikmesriikide suhtes. Kõikide liikmesriikide tunnustamine on ilmtingimata vajalik. Türgi peab normaliseerima oma suhted Küprose Vabariigiga ning austama kõigi ELi liikmesriikide suveräänsust ja territoriaalset terviklikkust ning kõiki nende suveräänseid õigusi kooskõlas ELi ja rahvusvahelise õigusega, sealhulgas Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni mereõiguse konventsiooniga.

103. Nõukogu kordab, et EL on jätkuvalt täielikult pühendunud **Küprose probleemi terviklikule lahendamisele** ÜROs kokkulepitud raamistiku kohaselt, kooskõlas kõigi asjaomaste ÜRO Julgeolekunõukogu resolutsioonidega ning vastavalt liidu aluspõhimõtetele ja *acquis*'le. On endiselt ülioluline, et Türgi pühenduks ja aitaks aktiivselt kaasa sellise rahumeelse lahenduse leidmisele, sealhulgas selle välisaspektidele. Tervitades ÜRO peasekretäri hiljutisi samme läbirääkimiste taasalustamiseks kokkuleppe sõlmimise nimel, on EL jätkuvalt valmis täitma aktiivset rolli ÜRO juhitava protsessi kõigi etappide toetamisel, kasutades kõiki tema käsutuses olevaid asjakohaseid vahendeid. Nõukogu tuletab meelde Varosha staatuse tähtsust, mõistab hukka kõik ÜRO Julgeolekunõukogu resolutsioonidega vastuolus olevad Türgi ühepoolsed meetmed ja kordab oma üleskutset need viivitamata tagasi pöörata. Nõukogu kutsub Türgit üles järgima kõiki asjakohaseid ÜRO Julgeolekunõukogu resolutsioone, eelkõige resolutsioone 541, 550, 789 ja 1251.
104. Tuletades meelde eelnevate aastate nõukogu ja Euroopa Ülemkogu järeldusi ning Türgi seonduvaid rahvusvahelisi kohustusi, kordab nõukogu oma tõsiseid kartusi jätkuva ja äärmiselt murettekitava olukorra pärast **demokraatia, õigusriigi ja põhiõiguste** valdkonnas. Erilist muret tekitab jätkuv süsteemne sõltumatuse puudumine ja põhjendamatu surve kohtusüsteemile ning arvukad piirangud vabale ja turvalisele väljendusele, sealhulgas meediavabadusele ja teabe levitamisele, samuti demokraatlikult valitud linnapeade vallandamine ja asendamine. Nõukogu märgib murega, et jätkuvalt on surve all kodanikuühiskonna organisatsioonid, eelkõige need, kes tegelevad naiste, LGBTI-inimeste ja inimõigustega. Nõukogu kordab oma üleskutseid Türgile tõhustada oma koostööd **Euroopa Nõukogu** ja selle asjaomaste organite ja institutsioonidega, järgida nende peamisi soovitusi, täielikult rakendada Euroopa inimõiguste konventsiooni ja muid rahvusvahelisi inimõigustealaseid õigusakte, millega Türgi on ühinenud, ning samuti täitma Euroopa Inimõiguste Kohtu kõiki otsuseid kooskõlas Euroopa inimõiguste konventsiooni artikliga 46. Türgi jätkuv suutmatuse rakendada Euroopa Inimõiguste Kohtu otsuseid seab kahtluse alla Türgi pühendumuse järgida õigusriigi põhimõtet ja austada põhiõigusi ning täita riigi rahvusvahelisi kohustusi. Nõukogu kutsub Türgit üles negatiivseid suundumusi kõigis neis valdkondades kiiresti ümber pöörama ja tegelema kiiremas korras arvukate komisjoni aruandes tuvastatud tõsiste puudustega.

105. **Majanduslike kriteeriumide** osas tervitab nõukogu üleminekut tavapärasemale ja rangemale majanduspoliitikale alates 2023. aasta keskpaigast. Nõukogu innustab Türgit jätkama stabiilsusele suunatud makromajanduspoliitika rakendamist ning tegelema jätkuvalt mureküsimumstega Türgi turumajanduse nõuetekohases toimimise ning institutsioonilise ja regulatiivse keskkonna vallas.
106. Rändealase koostöö põhiraamistikuks on endiselt **ELi ja Türgi avaldus**, mis annab jätkuvalt tulemusi. Türgi ja EL jätkasid koostööd pagulaste ja vastuvõtivate kogukondade toetamisel Türgis. Nõukogu kordab, kui tähtis on ELi ja Türgi avalduse täielik ja mittediskrimineeriv rakendamine, sealhulgas Küprose Vabariigi suhtes, et taaslustada tagasisaatmistega ja tõkestada ebaseaduslikku riiki saabumist ilma täiendava viivitusega. Sellega seoses rõhutab nõukogu samuti, et Türgi peab täielikult ja tõhusalt rakendama ELi ja Türgi tagasivõttulepingut ning tegema justiits- ja siseküsimumste valdkonnas koostööd kõigi ELi liikmesriikidega ning viima oma õigusaktid kooskõlla ELi viisapoliitikaga.
107. Nõukogu tuletab meelde, et Türgi peab täitma **ELi-Türgi tolliliidu** rakendamisega seotud kohustusi, tagades selle tõhusa kohaldamise kõigi liikmesriikide suhtes. Ehkki nõukogu tunnistab, et Türgi on viimasel ajal teinud edusamme kaubandustõkete eemaldamisel ja teatavate piirangute kõrvaldamisel, ootab ta, et Türgi jätkaks ja kiirendaks tööd allesjäänud kaubandustõkete kõrvaldamiseks.
108. Nõukogu tunnustab konkreetseid meetmeid, mida Türgi on võtnud, et lõpetada Venemaa vastu suunatud **ELi sanktsioonidest kõrvalhoidmine** oma territooriumi kaudu, mida tuleb rakendada ja täiendada edasiste jõupingutustega, kui see on asjakohane. Jätkuvalt on oluline aktiivne koostöö ELiga, et ennetada ja avastada ELi sanktsioonidest kõrvalhoidmist, sealhulgas kahesuguse kasutusega kaupade puhul, ning kaupade petturlikku transiiti ja reeksporti Venemaale kolmandate riikide vahendajate kaudu. Nõukogu kutsub ELi sanktsioonide erisaadikut üles koostama hinnangu, milles kirjeldatakse Türgi poolt sellega seoses võetud meetmete tulemusi ja võimalikke viise nende tõhususe suurendamiseks.

109. Nõukogu tunnistab Türgi olulist rolli Musta mere teraviljaalgatuses ja vangide vahetuses Venemaa Ukraina-vastase agressioonisõja kontekstis.
110. Nõukogu peab äärmiselt kahetsusväärseks Türgi poliitika väga vähest vastavusseviimist **ELi ÜVJPga** ning asjaolu, et Türgi ei ole ühinenud ELi piiravate meetmetega, mis võeti vastu vastusena Venemaa Ukraina-vastasele agressioonisõjale, ning kordab oma tungivat üleskutset Türgile, et ta kiirendaks esmajärjekorras oma seisukohtade ja piiravate meetmete vastavusseviimist ELi ÜVJP seisukohtade ja piiravate meetmetega. Türgi välispoliitika on endiselt vastuolus ELi prioriteetidega. Türgi ametivõimud peavad sellega tegelema, sealhulgas ELi ja Türgi vaheliste välispoliitikat ja piirkondlikke küsimusi käsitlevate dialoogide raames.
111. Kinnitades veel kord eelmise aasta järeldusi, märgib nõukogu, et Türgi ühinemisläbirääkimised on tegelikult seiskunud ning et ühegi uue peatüki avamist või sulgemist ei saa kaaluda.

UKRAINA

112. Nõukogu kordab, et **mõistab** resoluutselt **hukka Venemaa** Ukraina-vastase **agressioonisõja**, mis on ilmne ÜRO põhikirja rikkumine, ning kinnitab taas oma jätkuvat toetust Ukraina sõltumatusele, suveräänsusele ja territoriaalsele terviklikkusele riigi rahvusvaheliselt tunnustatud piirides ning riigi võõrandamatut õigust enesekaitsele. Kinnitades veel kord ELi pühendumust terviklikule, õiglasele ja püsivale rahule, mis põhineb ÜRO põhikirja ja rahvusvahelise õiguse põhimõtetel ning on kooskõlas Ukraina rahuvalemi peamiste põhimõtete ja eesmärkidega, ning rõhutades, et ühtegi Ukrainat käsitlevat algatust ei saa teha ilma Ukrainata, kinnitab nõukogu veel kord ELi vankumatut pühendumust jätkata Ukraina ja selle rahva toetamist nii kaua kui vaja ja nii intensiivselt kui vaja, samuti kooskõlas 2024. aasta juunis allkirjastatud ELi ja Ukraina ühiste julgeolekualaste kohustustega.

113. Nõukogu kordab ELi kindlat toetust Ukrainale ja tema ELiga ühinemise suunas liikumisele ning tunnustab Ukraina pühendumust ELi reformiprotsessile. Nõukogu väljendab heameelt selle üle, et Ukrainaga **alustati** 2024. aasta juunis ametlikult **ühinemisläbirääkimisi** ja möödunud aastal saavutati reformide vallas märkimisväärsed edu, vaatamata Venemaa agressioonisõja põhjustatud erakorralistele raskustele. Nõukogu tervitab asjaolu, et sõelumisprotsess edeneb plaanikohaselt, ning jääb ootama selle lõpuleviimist ja järgmisi samme Ukraina ühinemisprotsessis, alustades põhiküsimuste teemavaldkonnaga niipea kui võimalik, kui tingimused on täidetud. Nõukogu on jätkuvalt pühendunud Ukraina humanitaarvajaduste toetamisele ning taastamisele, taastumisele ja ülesehitamisele ning väljendab heameelt selle üle, et komisjoni Ukraina aruandes esitatud soovitusel ja Ukraina kava on omavahel vastavuses.
114. Nõukogu peab positiivseks edusamme, mis on tehtud sellistes olulistes valdkondades nagu **õigusriik ning kohtu- ja avaliku halduse reform**, mis on jätkuvalt hädavajalikud Ukraina vastupanuvõime tugevdamiseks ja laienemisprotsessis täiendavate edusammude tegemiseks. Nõukogu tervitab käimasolevat protsessi kohtusüsteemi juhtorganite, eelkõige kõrgema kohtunõukogu ja Ukraina kohtunike kõrgema kvalifikatsioonikomisjoni, ning konstitutsioonikohtu uuendamiseks. Jätkuvalt on oluline ja peaks jätkuma läbipaistvate ja tulemuspõhiste valikumenetluste rakendamine. Nõukogu jääb ootama kohtusüsteemi, eelkõige ülemkohtu jätkuvat uuendamisprotsessi. Nõukogu tervitab samuti Rahvusvahelise Kriminaalkohtu Rooma statuudi ratifitseerimist Ukraina poolt ning kutsub Ukrainat üles astuma täiendavaid samme, et tagada oma riigi aktide täielik vastavusseviimine.
115. Nõukogu tervitab asjaolu, et **põhiõigusi** käsitlev õiguslik ja institutsiooniline raamistik on paigas, ning jääb ootama selle edasist rakendamist ja konsolideerimist. Nõukogu innustab Ukrainat jätkama jõupingutusi väljendus- ja meediavabaduse tugevdamiseks kooskõlas komisjoni soovitustega, hoolimata Venemaa agressioonisõja põhjustatud probleemidest, sealhulgas jätkama jõupingutusi läbipaistva, mitmekesise ja sõltumatu meediamaastiku säilitamiseks ja järkjärguliseks taastamiseks. Välissekkumise ja infoga manipuleerimise vastased jõupingutused peavad olema kooskõlas väljendusvabaduse rahvusvaheliste standarditega.

116. Nõukogu võtab tähelepanelikult teadmiseks **rahvusvähemustesse kuuluvate isikute õiguste** kaitset käsitlevate õigusaktide muutmise. Nende õigusaktide rakendamine ja Ukraina võetud kohustuste täitmine peaksid jätkuma kooskõlas ELi läbirääkimisraamistikuga.
117. Nõukogu tervitab Ukraina edusamme **korruptsioonivastaste** institutsioonide sõltumatu ja tõhusa toimimise tagamisel. Nõukogu innustab Ukrainat jätkama lahendamata probleemidega tegelemist ning veelgi tugevdama oma korruptsioonivastast institutsioonilist raamistikku, kriminaalmenetlust käsitlevate õigusaktide piiranguid, personaliga seotud piiranguid ja tulemusi suurkorruptsiooni juhtumite puhul. Lisaks innustab nõukogu Ukrainat veelgi tugevdama oma finantsuurimisi ja rahapesuvastaseid meetmeid.
118. Majanduskriteeriumide osas tunnistab nõukogu Ukraina erakordseid raskusi rahapoliitika ja üldise **majandus**juhtimise elluviimisel praeguses olukorras ning võtab sellega seoses positiivselt teadmiseks, et Ukraina on teinud mõningaid edusamme toimiva turumajanduse loomisel.
119. Nõukogu tunnustab Ukraina jõupingutusi suurendada **energiajulgeolekut** ja energiaruustuse sõltumatust olukorras, kus Venemaa korraldab jätkuvalt rünnakuid Ukraina energia- ja tsiviiltaristu vastu. EL on valmis jätkama toetuse andmist, et suurendada kiiresti Ukraina energiajulgeolekut ja tugevdada Ukraina energiasüsteemi vastupanuvõimet, ning toetuse andmist Ukraina energiataristu ülesehitamiseks.
120. Nõukogu on endiselt pühendunud sellele, et veelgi süvendada **ELi valdkondlikku koostööd** Ukrainaga ja riigi lõimimist ELi siseturгу, tuginedes ELi-Ukraina assotsieerimislepingu, sealhulgas põhjaliku ja laiaulatusliku vabakaubanduspiirkonna tõhusamale rakendamisele.
121. Nõukogu väljendab heameelt selle üle, et Ukraina on võtnud strateegilise kohustuse liikuda ELiga ühinemise suunas ning et Ukraina poliitika on suurel määral vastavusse viidud **ELi ÜVJP** kohaste seisukohtade ja piiravate meetmetega. Nõukogu innustab Ukrainat jätkama oma positiivset suunda täieliku vastavusseviimise saavutamise poole, sealhulgas vastavalt kõigi riikide suveräänsuse ja territoriaalse terviklikkuse põhimõtetele.

MOLDOVA

122. Nõukogu kordab ELi kindlat toetust Moldovale ja tema ELiga ühinemise suunas liikumisele ning tunnustab Moldova pühendumust ELi reformiprotsessile. Nõukogu väljendab heameelt Moldovaga ühinemisläbirääkimiste ametliku alustamise üle 2024. aasta juunis ja möödunud aastal tehtud märkimisväärsede reformide edendamise üle, hoolimata Venemaa Ukraina-vastase agressioonisõja põhjustatud erakorralistest probleemidest ning Moldova enda vastu suunatud hübriidrünnakutest. Nõukogu tervitab asjaolu, et sõelumisprotsess edeneb plaanikohaselt, ning jääb ootama selle lõpuleviimist ja järgmisi samme Moldova ühinemisprotsessis, alustades põhiküsimuste teemavaldkonnaga niipea kui võimalik, kui tingimused on täidetud.
123. **Põhiküsimuste** osas rõhutab nõukogu reformide jätkamise tähtsust, eelkõige õigusriigi ja põhiõiguste, sealhulgas vähemuste hulka kuuluvate isikute õiguste valdkonnas.
124. Tuginedes senistele märkimisväärsetele edusammudele, peaks Moldova jätkama ulatusliku **kohtureformi**, sealhulgas kontrolliprotsessi, samuti **korruptsioonivastase võitluse** edendamist, keskendudes asjaomaste institutsioonide tugevdamisele ning jätkuvalt heade tulemuste saavutamisele uurimistes ja süüdimõistvate kohtuotsuste tegemisel, sealhulgas suurkorruptsiooni juhtumite puhul. Nõukogu väljendab heameelt süsteemse lähenemisviisi üle, mida Moldova kasutab deoligarhiseerimiseks, ning innustab jätkama asjaomase tegevuskava rakendamist.
125. Nõukogu võtab teadmiseks OSCE/ODIHRi esialgsed järeldused, milles märgitakse, et 20. oktoobril toimunud presidendivalimised ja referendum **ELi liikmesuse** üle olid rahulikud ja hästi juhitud, hoolimata Venemaa pidevatest katsetest kasutada demokraatlike protsesside õõnestamiseks välisriigist lähtuvaid infomanipulatsioone ja sekkumisi, sealhulgas kasutades kohalike käsilaste abi. Nõukogu tervitab referendum tulemust, mis kinnitab taas Moldova pühendumust oma tulevikule ELis.

126. Nõukogu tunnustab Moldova vastupanuvõimet Venemaa pretsedenditu **hübriidrünnakute** suhtes ning kinnitab sellega seoses veel kord ELi jätkuvat toetust, sealhulgas ELi partnerlusmissiooni kaudu Moldovas. Eelseisvaid 2025. aasta parlamendivalimisi silmas pidades on eriti oluline võidelda välisriigist lähtuva pahatahtliku sekkumise vastu, võidelda kodanikke mõjutava desinformatsiooni vastu ja edendada valijate osalemist. Välissekkumise ja infoga manipuleerimise vastased jõupingutused peavad olema kooskõlas väljendusvabaduse rahvusvaheliste standarditega.
127. Nõukogu tervitab Moldova järjekindlaid edusamme riigi **energiajulgeoleku** ja energiavarustuse sõltumatuse suurendamiseks. EL on valmis jätkama selle sektori toetamist. Moldova peab täiendavalt kiirendama elektriühendustega seotud taristuprojekte, et vähendada struktuurset haavatavust.
128. **Majanduslike kriteeriumide** küsimuses toonitab nõukogu, et on oluline jätkata ümberkujundavaid **majandusreforme**, valdkondlikku koostööd ja Moldova edasist lõimimist ELi siseturgu, tuginedes ELi-Moldova assotsieerimislepingu, sealhulgas põhjaliku ja laiaulatusliku vabakaubanduspiirkonna tõhusamale rakendamisele. Nõukogu tervitab komisjoni teatist Moldova uue majanduskasvu kava kohta, mille eesmärk on toetada Moldova sotsiaal-majanduslikke ja põhiküsimustega seotud reforme ning parandada juurdepääsu ELi ühtsele turule.
129. Nõukogu peab positiivseks Moldova jätkuvaid jõupingutusi oma **avaliku halduse** ja riigi rahanduse juhtimise raamistiku tugevdamiseks. Kõigil tasanditel tuleb tugevdada haldus- ja institutsioonilist suutlikkust. Reformide puhul peaks jätkama süsteemset koostööd kodanikuühiskonnaga.
130. Nõukogu kordab oma pühendumust Moldova suveräänsuse ja territoriaalse terviklikkuse toetamisele tema rahvusvaheliselt tunnustatud piirides.

131. Nõukogu avaldab Moldovale suurt tunnustust järjepideva koostöö eest välispoliitika küsimustes ning **ELi ÜVJP** täieliku järgimise nimel tehtud kindlate jõupingutuste eest, sealhulgas ELi piiravate meetmete osas, mis on selge märk Moldova strateegilisest pühendumusest ELiga ühinemise suunas liikumisele. Nõukogu tunnustab samuti olulist koostööd Venemaa ja Valgevene vastu suunatud sanktsioonidest kõrvalehoidmise ennetamisel ning tervitab Moldova jätkuvat aktiivset osalemist ELi ÜJKP kohastes missioonides ja operatsioonides. Nõukogu innustab Moldovat jätkama oma positiivset suunda kooskõla saavutamise poole, sealhulgas vastavalt kõigi riikide suveräänsuse ja territoriaalse terviklikkuse põhimõtetele. Nõukogu tervitab ELi ja Moldova vahelist julgeoleku- ja kaitsepartnerlust, mis sillutab teed tihedamale koostööle peamistes valdkondades.

GRUUSIA

132. Võttes arvesse Euroopa Ülemkogu hiljutisi järeldusi, kinnitab nõukogu taas liidu valmidust Gruusia rahvast Euroopa teekonnal toetada. Samal ajal kordab nõukogu ELi tõsist muret Gruusia valitsuse tegevussuuna pärast, sealhulgas välismõju läbipaistvust käsitleva seaduse ning muude selliste õigusaktide vastuvõtmise pärast, mis on vastuolus ELi alusväärtuste ja -põhimõtetega ning mis kujutavad endast tagasiminekut meetmete osas, mis esitati komisjoni soovitusel kandidaatriigi staatuse kohta. Nõukogu tuletab meelde, et Euroopa Ülemkogu märkis 2024. aasta juunis ja oktoobris, et selline tegevussuund seab ohtu Gruusia liikumise ELiga ühinemise suunas, viies *de facto* ühinemisprotsessi peatamiseni. Nõukogu peab kahetsusväärseks Gruusia valitsuse hiljutist otsust peatada riigi ELiga ühinemise protsess 2028. aastani.

133. Nõukogu mõistab teravalt hukka rahumeelsete meeleavaldajate, meedia esindajate ja poliitikute vastu suunatud vägivalda. Gruusia ametivõimud peavad austama kogunemis- ja väljendusvabadust ning hoiduma jõu kasutamisest. Kõiki vägivaldlaakte tuleb uurida ja süüdlased vastutusele võtta.

134. Nõukogu kutsub Gruusia ametivõime üles pöörduma kiiresti tagasi ELiga ühinemise teele ning võtma vastu **demokraatlikud, ulatuslikud ja kestlikud reformid** kooskõlas Euroopa integratsiooni aluspõhimõtetega. Nõukogu rõhutab, et on oluline pöörduda tagasi komisjoni 2023. aasta laienemisteatises sätestatud üheksa meetme rakendamise juurde.
135. Nõukogu on sügavalt mures tagasilöökide pärast **demokraatia, õigusriigi ja põhiõiguste** valdkonnas. Gruusia peab tagama põhiõiguste, sealhulgas väljendus- ja kogunemisvabaduse ning meedia vabaduse, sõltumatuse ja mitmekesisuse, **samuti LGBTI-inimeste õiguste** täieliku austamise.
136. Gruusia kodanikuühiskonna esindajate, poliitiliste liidrite, kodanikuühiskonna aktivistide ja ajakirjanike hirmutamine ja diskrimineerimine ning nendevastane vägivald Gruusias tuleb lõpetada. Tuletades meelde, et **toimiv kodanikuühiskond** on iga demokraatliku süsteemi oluline osa, kutsub nõukogu Gruusiat üles tagama, et riigi elujõuline kodanikuühiskond saaks toimida piiranguteta ning osaleda aktiivselt, kaasavalt ja sisuliselt poliitikakujundamise protsessis.
137. Nõukogu võtab tõsise murega teadmiseks OSCE/ODIHRi esialgsed järeldused, mis näitavad, et 26. oktoobril toimunud parlamendivalimisi iseloomustasid mitmed puudused ning pingeline ja väga polariseerunud keskkond. Selleks et parandada demokraatlike institutsioonide nõuetekohase toimimise tingimusi, soovib nõukogu Gruusial tungivalt uurida ja käsitleda valimistega seotud rikkumisi ja nendega seotud väiteid ning tegeleda nende ning OSCE/ODIHRi ja Euroopa Nõukogu organite muude soovitustega, tuletades meelde, et ulatuslik valimisreform on osa üheksast meetmest.
138. Nõukogu kutsub Gruusia ametivõime üles võtma konkreetseid meetmeid kasvava **polariseerituse** ületamiseks ja hoiduma meetmetest, mis võiksid poliitilisi pingeid veelgi süvendada, nagu ELi-vastane retoorika ja desinformatsioon.

139. Nõukogu peab kahetsusväärseks tagasilööke **kohtusüsteemi toimimises** ja seda, et institutsioonide sõltumatus üldiselt üha väheneb. Endiselt on vaja teha märkimisväärseid jõupingutusi kohtusüsteemi põhjalikuks reformimiseks kooskõlas Euroopa standardite ja Veneetsia komisjoni soovitustega. Sama oluline on saavutada häid tulemusi korruptsiooni ja organiseeritud kuritegevuse vastu võitlemisel ning deoligarhiseerimise meetmete rakendamisel.
140. **Majanduslike kriteeriumide** osas märgib nõukogu, et on jõutud mõõduka valmiduseni ja saavutatud vähest edu toimiva turumajanduse arendamisel. Nõukogu tunnustab usaldusväärse eelarve- ja rahapoliitika jätkuvat rakendamist ning innustab Gruusiat tugevdama keskpanga sõltumatust ja rakendama muid vajalikke struktuurireforme.
141. Nõukogu kutsub Gruusiat üles kiiresti täitma **viisanõude** kaotamise küsimuses täitmata kriteeriumid, sealhulgas viies oma poliitika vastavusse ELi viisapoliitikaga, tegeledes põhjendamatute varjupaigataotlustega ning tagades põhiõiguste nõuete järgimise.
142. Nõukogu võtab teadmiseks, et Gruusia rakendab jätkuvalt ELi ja Gruusia **assotsieerimislepingut**, sealhulgas põhjalikku ja laiaulatuslikku vabakaubanduspiirkonda.
143. Nõukogu kinnitab taas ELi toetust Gruusia **suveräänsusele, sõltumatusele ja territoriaalsele terviklikkusele** riigi rahvusvaheliselt tunnustatud piirides ning toonitab, et EL on jätkuvalt kindlalt pühendunud konfliktide rahumeelsele lahendamisele ning oma mittetunnustamis- ja osalemispoliitikale, sealhulgas ELi vaatlusmissiooni kohaloleku kaudu Gruusias.
144. Nõukogu kordab oma kindlat ootust, et Gruusia suurendaks märkimisväärselt oma jõupingutusi viia oma seisukohad ja piiravad meetmed esmajärjekorras täielikult vastavusse **ELi ÜVJP** kohaste seisukohtade ja piiravate meetmetega, sealhulgas Venemaa ja Valgevene vastaste seisukohtade ja meetmete puhul, vastavalt kõigi riikide suveräänsuse ja territoriaalse terviklikkuse põhimõtetele. Samuti kutsub nõukogu Gruusia ametivõime üles hoiduma tegevustest ja avaldustest, mis töötavad vastu ELi seisukohtadele välispoliitika küsimustes. Nõukogu innustab Gruusiat jätkama koostööd seoses ELi piiravatest meetmetest kõrvalehoidmise tõkestamisega.
-